

VELDWIJZER

*Ondernemers willen
rol van dorp versterken*

Ruinen als poort van het Dwingelderveld

In dit nummer

- Ruinen als poort
- Kraanvogels
- Radiotelescoop
- Prijs voor geluidswal en ecodeur
- Oude Willem: muggenmonitoring, uitmijnen, fauna-voorzieningen
- Afscheid Jaap van Roon
- Natuureducatie
- Plateauduinen
- Opening natuurpoort Spier en toren Bosberg
- Nieuws uit de natuur

BERTJAN HOOIJER

Jaargang 2
nummer 2 – 2016
Verschijnt 2x per jaar

Ruinen op de kaart zetten als poort van het Nationaal Park Dwingelderveld. Dat is de ambitie van een groep actieve en enthousiaste recreatieondernemers in en rond dit dorp. Aan ideeën en plannen geen gebrek, en ze lijken het tij mee te hebben. Veldwijzer sprak erover met Hilly Nijstad van vakantiepark De Wiltzangh, Henri Storm van De Jonge Geuze en Buitencentrum De Poort en Bertjan Hooijer van Stichting Promotie Ruinen.

“Het Dwingelderveld is voor ons als recreatieondernemers van levensbelang”, opent Hilly Nijstad. Henri Storm valt haar bij: “Onze gasten komen hier voor de natuur, de heide, de schaapskudde.” Daarom zijn beiden vanzelfsprekend gastheer respectievelijk gastvrouw van het Nationaal Park en kan hun gasten de informatie over het gebied tijdens hun verblijf niet ontgaan. Over het aanbod aan activiteiten en de samenwerking met de mensen van het bezoekerscentrum, Natuurmonumenten en IVN zijn ze zeer te spreken. “Ze doen veel voor ons.”

Dorp als poort

‘Dorp als poort’ is een van de vier ‘actielijnen’ uit de ‘Ontwikkelagenda’ van de Stuurgroep Drents-Friese grensstreek, waarin alle gebiedspartners er gezamenlijk naar streven de betekenis van de Nationale Parken en andere natuurgebieden voor de regionale economie te vergroten. De rol van het dorp als toegangspoort tot de natuur versterken is niet alleen aan de orde in Ruinen, maar ook in de andere dorpen rond het Dwingelderveld, het Drents-Friese Wold en het Holtingerveld.

MONICKA VONK

Dorp als begin- en eindpunt

De vraag is: hoe kun je als dorp en als recreatiesector optimaal profiteren van de nabijheid van het Nationaal Park? Het belangrijkste startpunt van een bezoek aan het gebied, het bezoekerscentrum, ligt een stukje buiten het dorp. Je kunt heel goed het Dwingelderveld bezoeken en Ruinen links laten liggen. Storm: “Mensen zetten hun auto bij het bezoekerscentrum, kijken daar even rond, halen dan de fietsen van de auto, fietsen de hei over, pakken misschien een terrasje in Dwingeloo, fietsen terug en vertrekken weer. Wij willen dat meer bezoekers ook in Ruinen terechtkomen, dat ze in het dorp beginnen en eindigen en hier op de Brink een versnapering nemen.” Nijstad: “Het bezoekerscentrum trekt ieder jaar iets van 170.000 mensen. Als nu eens tien procent daarvan in Ruinen bleef hangen...”

Verbinding

Die verbinding tussen dorp en natuurgebied leggen is het doel van het project Poort van Ruinen. Bertjan Hooijer legt uit: “Op initiatief van de ondernemersvereniging is een organisatie opgezet bestaande uit een projectgroep en verschillende werkgroepen. Sinds kort hebben we met steun van de gemeente een betaalde projectleider.” De werkgroepen ontwikkelen ideeën voor activiteiten en arrangementen die Ruinen aan het Dwingelderveld koppelen. Henri Storm ziet kansen: “Er lopen bijvoorbeeld nog oude eswegen van het dorp naar de heide waar je iets mee kunt.”

Jubileum

De gesprekpartners delen Storms enthousiasme. “We hebben een actieve groep mensen bij elkaar, er is de laatste tijd meer reuring, er zijn veel positieve dingen in gang gezet.” Het elan heeft nog een zetje gekregen door de jubileumactiviteiten in het kader van 25 jaar Nationaal Park Dwingelderveld. Er waren verschillende succesvolle activiteiten in Ruinen, zoals de Brinkenwandeling en camperweekend op Hemelvaartsdag. “Een hoogtepunt was de mooie theatervoorstelling op de heide van het Dwingelderveld door De Kudde begin september”, vindt Hooijer. “Daar waren verblijfsarrangementen bij recreatiebedrijven aan gekoppeld. Er kwamen mensen uit heel Nederland op af, waarvan velen hier nooit eerder waren geweest. Het is een mooie samenwerking geworden, een voorbeeld van wat we willen.”

Ondernemers als gastheren

Recreatie- en horecaondernemers in en rond de Nationale Parken treden op als gastheer of gastvrouw van ‘hun’ Nationaal Park. Zij kunnen hun gasten de weg wijzen in het gebied en vertellen over wat er speelt en welke activiteiten er zijn. Daarvoor krijgen ze een begincursus en vervolgens een jaarlijkse ‘opfrisdag’, alles georganiseerd door de professionele tak van het IVN, die de communicatie en educatie rond de Nationale Parken verzorgt. Het Dwingelderveld telt momenteel 20 gastheren, het Drents-Friese Wold 37.

Nieuwe cursus Dwingelderveld

Nationaal Park Dwingelderveld geeft komend voorjaar bij voldoende belangstelling weer de cursus Gastheerschap voor recreatieondernemers. Deze cursus wordt ongeveer om de twee jaar gehouden en bestaat uit drie dagdelen en enkele veldbezoeken.

Drents-Friese grensstreek bolwerk van de kraanvogel

De kraanvogel heeft zich in korte tijd ontwikkeld tot een van de 'topattracties' van de natuur in de Drents-Friese Grensstreek. Inmiddels broeden er jaarlijks meerdere paren in het Fochteloërveen, het Drents-Friese Wold en het Dwingelderveld, en nu lijkt het Holtingerveld aan de beurt. Daarmee is deze regio hét Nederlandse bolwerk.

Wat een sensatie was het toen in 2001 een paartje kraanvogels domicilie koos in het Fochteloërveen: het eerste broedgeval in Nederland in honderden jaren. Vijftien jaar later broedt daar een paar of acht. In het Dwingelderveld broedt de kraanvogel, na eerdere pogingen in 2005-2007, jaarlijks sinds 2011. Dit jaar waren er drie paren, waarvan er twee broedden en respectievelijk één en twee jongen grootbrachten. Het Drents-Friese Wold herbergde twee paren, waarvan het ene twee jongen grootbracht. Van het andere paar mislukte de broedpoging. Ook in het Holtingerveld zaten kraanvogels.

Gevoelig voor verstoring

Kraanvogels maken hun nest op de grond en de eieren en jonge kuikens zijn dus erg kwetsbaar voor roofvijanden. Om het eventuele belagers zo lastig mogelijk te maken broeden kraanvogels op natte plekken, zoals hoogveenkernen en vennen in heidegebieden. Ze kiezen de rustigste plekken uit en zijn bijzonder gevoelig voor verstoring. Gelukkig zijn de natuurgebieden in de Drents-Friese Grensstreek groot en gevarieerd genoeg om ruimte te bieden aan zowel recreanten als kraanvogels. Zolang bezoekers zich aan de regels houden en op de paden blijven tenminste...

Blijven ze of trekken ze weg?

Of de vogels nog te zien zijn als deze Veldwijzer uitkomt, is afwachten. Voorgaande jaren vertrokken ze in de herfst, waarschijnlijk naar veengebieden net over de grens in Duitsland. Maar terwijl hun Duitse en Scandinavische soortgenoten van daaruit vervolgens verder trokken met als eindbestemming Zuidwest-Spanje, keerden de Drents-Friese kraanvogels al na een paar weken terug om de winter in en rond de broedgebieden door te brengen. Tenzij we een strenge winter krijgen, is er goede kans dat dat weer gebeurt. De kraanvogels rusten en slapen dan in de natuurgebieden en zoeken hun voedsel in het landbouwgebied in de omgeving. Met wat geluk kom je ze tegen en hoor je hun ver dragende, schallende roep.

SAXIFRAGA MARK ZEKHUIS

Vrijwilligers houden monument levend

Zestig jaar radiotelescoop

Dwingeloo

VRIJWILLIGERS (WIM DE VRIES)

Korte geschiedenis

- 1956 Koningin Juliana stelt op 17 april de radiotelescoop, dan de grootste ter wereld, in werking
- 1994 Ontdekking sterrenstelsel 'Dwingeloo 1'
- 1996 Ontdekking sterrenstelsel 'Dwingeloo 2'
- 1998 Telescoop definitief buiten gebruik.
Schotel in 'badkuipstand' overgeleverd aan de elementen. Roestvorming en algengroei
- 2007 Oprichting stichting CAMRAS, eerste herstelwerk
- 2009 Aanwijzing als rijksmonument
- 2012-2014 Restauratie.
Hoogtepunten: het van zijn sokkel, en later weer erop, tillen van de schotel (25 meter breed, 38.000 kilo zwaar)

De Dwingeloo Radiotelescoop bestaat zestig jaar. Het rijksmonument is een paar jaar geleden zorgvuldig gerestaureerd en wordt nu beheerd, onderhouden en gebruikt door de vrijwilligers van de stichting CAMRAS (C. A. Muller radioastronomiestation). Zij ontvangen hier regelmatig groepen, en op bijzondere dagen zoals Open Monumentendag kan iedereen er een kijkje nemen. Algemene openstelling op een vaste dag in de week zit in de planning.

Open Monumentendag 2016, een warme nazomerdag op het Dwingelderveld. Bij de radiotelescoop heerst een gezellige drukte. Zo'n twintig belangstellenden – jong en oud – staan aan de voet van het gevaarte te wachten tot ze de trap naar het bedieningshuis op mogen. Daar is CAMRAS-vrijwilliger Tammo Jan Dijkema nog bezig een andere, ongeveer even grote groep de werking van de telescoop te demonstreren. Met een druk op de knop zet hij de schotel in beweging, het bedieningshuis zelf draait mee. Hij richt de antenne op een pulsar, "een ontplofte ster". Even later verschijnt een signaal op het computerscherm: "een live signaal van drieduizend jaar geleden."

Voor de moderne astronomie is de telescoop verouderd, het 'blikveld' van de moderne telescopen van Westerbork en LOFAR is vele malen gedetailleerder. Maar alles functioneert tiptop. Dat terwijl tien jaar geleden nog sloop dreigde. "Dat ging niet door omdat de oud-ijzerprijs lager was dan de sloopkosten", vertelt Dijkema.

Veel kennis

Vrijwilligers ontfermden zich over de telescoop. Een van hen is Ard Hartsuijker; hij verzorgt de pr van de stichting. "We hebben momenteel een groep van 75 vrijwilligers", vertelt hij, "in leeftijd variërend van zestien tot tachtig min. Wij huren de telescoop van ASTRON (het Nederlands Instituut voor Radioastronomie), onderhouden hem en gebruiken hem, zodat het echt een levend monument is." Nogal een verantwoordelijkheid voor vrijwilligers, zou je zeggen. Zij beschikken dan ook over veel, vaak specialistische, kennis. "De meesten hebben een achtergrond in sterrenkunde of techniek of zijn radiozendamateur." De veiligheidseisen zijn streng. "De telescoop mag alleen door twee geschoolde operators tegelijk bediend worden."

Moonbouncen

De vrijwilligers doen zelf astronomische waarnemingen en radioamateurexperimenten, vertelt Hartsuijker. Populair onder de radiozendamateurs is het 'moonbouncen': signalen naar de maan sturen, waarvan collega-radiozendamateurs in een ander land of continent dan de weerkaat-

Meer weten of zelf zien?

De eerstvolgende geplande openstelling van de telescoop voor publiek is tijdens de Landelijke Sterrenkijkdagen op 4-6 maart 2017. Voor groepen is het hele jaar een rondleiding met demonstratie aan te vragen. Een bungalow bij de telescoop wordt momenteel ingericht voor ontvangst van bezoekers. Het is de bedoeling dat er, wanneer dat klaar is, een vaste dag of dagdeel in de week komt waarop bezoekers het hele jaar door welkom zijn.

Alle praktische informatie, plus heel veel over de geschiedenis, de werking en het huidige gebruik van de telescoop, is te vinden op de website van de stichting: www.camras.nl

sing opvangen. De Italiaanse kunstenares Daniela De Paulis ontwikkelde de 'visual moonbounce': stuur een tekening of andere afbeelding naar de maan en wat je terugkrijgt is uniek. "Vooral kinderen vinden dat schitterend om te doen. Hun tekening is op de maan geweest! Zo maak je kinderen via kunst enthousiast voor techniek", aldus Hartsuijker. Daarnaast doet de telescoop nog een beetje mee met het 'echte werk', vertelt hij. "Bijvoorbeeld door testsignalen naar de maan te zenden voor LOFAR. En we hebben al twee keer een kleine satelliet voor opleiding en onderzoek gecorrigeerd en zo de communicatie ermee hersteld."

Ontwerper Aleks Droog: 'Mensen willen het landschap ervaren'

Bureau Parklaan uit Den Bosch heeft met het ontwerp van de geluidswal langs het Dwingelderveld en van het ecoduct over de A28 de Harry de Vroome Penning in de wacht gesleept. De penning is een tweejaarlijkse prijs van Het Drentse Landschap voor iemand die, of iets dat, het landschap van Drenthe mooier maakt.

Ontwerper Aleks Droog van Parklaan nam de penning in juli in ontvangst. Hij is er erg blij mee: "Het is een eer om deze prijs te winnen, in ons vakgebied zijn er niet zo veel prijzen. Bovendien geldt naamgever Harry de Vroome (jarenlang landschapsarchitect van Staatsbosbeheer in Drenthe, red.) als een soort voorbeeld hoe je met landschap om moet gaan. Hij entte zijn ontwerpen heel sterk op de plek en de geschiedenis van die plek, maar stelde zich vervolgens de vraag: hoe kunnen we er in de toekomst mee verder? Dat is ook hoe wij met het landschap omgaan."

In dit geval betekent dat het verzoenen van strakke lijnen en asfalt aan de ene kant met de natuur en het historische landschap van het Dwingelderveld aan de andere. De glooiende vormen van de wal verwijzen naar het landschap erachter. Droog: "Het is een grote ergernis van snelweggebruikers dat het landschap op steeds meer plaatsen weggestopt is achter betonnen schermen en dergelijke. Mensen willen graag het landschap ervaren."

Landschap doorgetrokken

De glooiende vormen zijn ook toegepast op het ecoduct, met het effect dat het landschap als het ware over de weg

doorloopt. Behalve de vorm verwijst ook de aankleding van de wal naar het landschap van het Dwingelderveld: bosaanplant ter hoogte van het bos in het noorden, heide met jeneverbessen ter hoogte van de heide in het zuidelijke deel. "We hebben het landschap van het Dwingelderveld doorgetrokken over de wal. En het zet zich voort in de brede middenberm. Die is ter hoogte van de Holtveenslenk enigszins verdiept om natte natuur te creëren. Oorspronkelijk liep de slenk hier ook door."

Twee minuten

"Natuurlijk, de automobilist is de geluidswal in twee minuten voorbij. Vaak komt dan ook de vraag: waarom doen we eigenlijk al die moeite? Maar er maken wel heel veel mensen gebruik van zo'n weg, en uit onderzoek blijkt dat zij zich prettiger voelen bij een goed ingepaste weg. En voor iedereen die het gebied kent, of er weleens geweest is, is er toch even dat moment van herkenning als je er langs rijdt."

Trots

Over het uiteindelijke resultaat is Droog zeer tevreden. "Het blijft toch altijd spannend hoor, hoe het eruit komt te zien als de graafmachines verdwenen zijn. Maar ik vind het erg mooi geworden, ben er ook trots op. De beplanting is goed aangeslagen. Met een beetje geduld komt ook de heide op het zuidelijke deel tot bloei. Als er straks in augustus een mooie paarse waas over komt, dan is het project helemaal geslaagd."

Nieuws over het project Drents-Friese Wold & Leggelderveld

Muggenmonitoring Oude Willem van start

De komende jaren wordt de landbouwenclave Oude Willem in het hart van het Nationaal Park Drents-Friese Wold hersteld in zijn natuurlijke staat. Het doel is water langer vast te houden. Terechte vraag onder omwonenden is of deze vernatting leidt tot meer stekende insecten. In het inrichtingsplan zijn maatregelen voorzien om de risico's van overlast te beperken. In opdracht van de bestuurscommissie is Bureau Altenburg en Wymenga begonnen met metingen om na te gaan of die maatregelen voldoende zijn en overlast uitblijft.

Eerder onderzoek in gebieden als het Fochteloërveen en het Bargerveen heeft Bureau Altenburg en Wymenga veel kennis opgeleverd over wat een mug wel en vooral niet prettig vindt. Onderzoeker Arjen Strijkstra: "Wat muggen in elk geval willen, zijn bomen en struiken om te schuilen en te paren, zoogdieren of vogels voor de maaltijd en open, ondiep stilstaand water om eitjes te leggen. En dat alles graag dicht bij elkaar. Muggen zijn geen sterke vliegers. Voor muggen in natte natuur is een afstand van vijftig tot honderd meter in open terrein al een behoorlijke barrière."

Hekel aan wind

Deze kennis is gebruikt bij de uitwerking van de inrichtingsplannen voor de Oude Willem. Zo zal het landschap rondom de bebouwing zoveel mogelijk open worden gehouden door bijvoorbeeld jaarlijks maaien en afvoeren. De muggen hebben dan geen schuilgelegenheid. Bovendien hebben ze een hekel aan wind en werkt de lagere luchtvochtigheid ook in hun nadeel. De kern van het gebied, in en langs de nieuwe slenk, zal natter zijn, zodat de kans groot is dat muggen juist daar blijven.

Metingen

De kennis uit eerder onderzoek is door Altenburg en Wymenga ook ingezet bij de keuze van tien meetlocaties. De locaties zijn gekozen in de buurt van bestaande gebouwen, in de kern van het plangebied en in de natuur net buiten het plangebied. Strijkstra: "In overleg met bewoners worden de komende vijf jaren op drie momenten per jaar metingen uitgevoerd. Dit zal een beeld gaan opleveren van de aantallen steekmuggen en van de soortensamenstelling." Over de resultaten van de monitoring brengt het bureau jaarlijks aan het einde van het jaar verslag uit.

Soorten muggen

In enkele natuurgebieden komen veel muggen voor. Hun larven kunnen namelijk onder de zure, zuurstofarme omstandigheden toch nog groeien. Ze vormen een rijke voedselbron voor libellen, kikkers, padden en vogels. Het is goed te weten dat er verschillende soorten steekmuggen zijn, met eigen specifieke voorkeuren: muggen die vooral in natte natuurgebieden leven ('natuursteekmuggen') en soorten die rond gebouwen leven en juist de nabijheid zoeken van vee en mensen ('huissteekmuggen'). Natuursteekmuggen zijn vooral talrijk eind mei, begin juni; huissteekmuggen vooral juli en eind augustus.

Afscheid Jaap van Roon

De herinrichting van het Dwingelderveld is succesvol afgerond en dus kon Jaap van Roon afgelopen zomer met een gerust hart afscheid nemen als projectleider namens Prolander (voorheen Dienst Landelijk Gebied). Waarmee hij tevens met pensioen ging. Op zijn afscheidsbijeenkomst werden zijn kennis, kunde en gedrevenheid geroemd. De redactie van Veldspraak en later Veldwijzer kende Jaap als iemand die altijd klaar stond om informatie te delen, stukjes te schrijven of op welke manier dan ook te helpen. Daarbij reageerde hij altijd op mails en ingesproken berichten en was hij altijd ruim op tijd voor deadlines. Bij deze nog eens bedankt Jaap!

Op 22 september kreeg Jaap als dank voor zijn inspanningen in het Dwingelderveld een bankje in het Noordenveld aangeboden met zijn naam en deze tekst van Bram Vermeulen:

*Ik heb een steen verlegd
in een rivier op aarde.
Het water gaat er anders dan voorheen.
De stroom van een rivier hou je niet tegen
het water vindt er altijd een weg omheen.*

Proef met 'uitlemijnen' in Oude Willem

Projectleider Afke Goosen puzzelt met percelen

Een belangrijk onderdeel van de omvorming van de Oude Willem tot natuurgebied is het 'uitlemijnen': het onttrekken van fosfaat aan de bodem door consequent maaien en afvoeren in combinatie met selectief bemesten. De methode is niet nieuw, de schaal waarop dat hier gebeurt – een gebied van ruim 300 hectare – is dat wel. "Een leuke klus", vindt projectleider Afke Goosen van Antea Group, het vroegere Oranjewoud.

Natuur vraagt schrale grond. De bodem van Oude Willem was ooit schraal, maar is vervolgens als landbouwgrond tientallen jaren verrijkt met voedingsstoffen. Daarvan is vooral fosfaat een probleem. Afgraven van de voedselrijke toplaag, zoals in het Dwingelderveld is gedaan, is in de Oude Willem geen optie. Afke Goosen legt uit: "Het gebied heeft grote invloed op de waterhuishouding in de omgeving. Door afgraven verlaag je het maaiveld en het gebied zou dan water aan de omgeving gaan onttrekken. En het Drents-Friese Wold is juist uniek vanwege de natte vegetaties."

Vandaar de keuze voor uitlemijnen als overgangsbeheer. "Om het fosfaat als het ware uit de grond te trekken, zorg je voor een goed groeiend gewas met een flinke productie. Dat maai je drie keer per jaar en met het maaisel voer je ook het fosfaat af dat de planten hebben opgenomen." In dit geval gaat het om grasland en bestaat het 'gewas' dus voornamelijk uit gras, op enkele percelen gemengd met klaver. Om de gewenste productie te krijgen is bemesting met stikstof en kali nodig. Het lijkt tegenstrijdig: bemesten om uiteindelijk te verschrallen...

Vaste groep pachters

Uitlemijnen is een zaak van lange adem; het proces duurt veel langer dan er voor het project LIFE Going up a level staat. Het uitlemijnen in Oude Willem is opgezet als een proefproject voor vijf jaar, met een beoogde verlenging van nog eens vijf. "De proef dient vooral om uit te vinden tegen welke praktische problemen je aanloopt als je de methode op zo'n grote oppervlakte toepast met zo'n variatie aan percelen", vertelt Goosen. "We zijn in 2015 gestart. De eigenaren, provincie Fryslân en Staatsbosbeheer, geven de gronden in pacht uit aan een vaste groep boeren uit de omgeving. Deelname is voor hen natuurlijk alleen interessant als ze het maaisel kunnen gebruiken in het bedrijf. En dat is een hele puzzel, want de percelen verschillen onderling sterk en de opbrengst dus ook, zowel in hoeveelheid als samenstelling. We proberen bij de verdeling van de percelen zo goed mogelijk rekening te houden met ieders belangen. Alles gaat in overleg." Dat vraagt ook van de pachters een coöperatieve houding. Daarover heeft Goosen op basis van de ervaringen van één volledig seizoen (2015 was een aanloopjaar) beslist niet te klagen: "Ik ervaar tot nu toe een grote bereidheid bij de pachters om mee te doen en mee te denken."

Het lijkt
tegenstrijdig:
verschrallen
door bemesten

Roeg! LIFE over uitlemijnen

Het experiment uitlemijnen in Oude Willem was op 29 oktober een van de onderwerpen in de derde aflevering van de tv-serie Roeg! LIFE van RTV Drenthe. In de uitzending vertelt onder meer een pachter over zijn eerste ervaringen. De uitzending is terug te zien op www.np-drents-friesewold.nl onder LIFE/N2000.

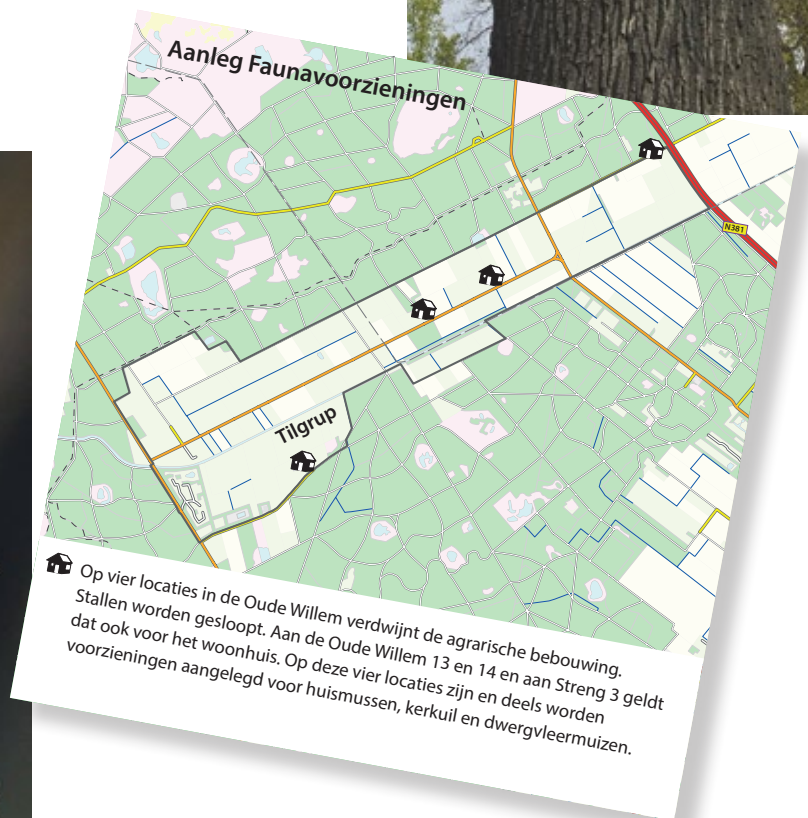
Nieuw huis voor kerkuil en dwergvleermuis

Bij de omvorming van de landbouwenclave Oude Willem naar natuur verdwijnen op vier locaties ook de voormalige boerderijen. Als alle procedures tijdig zijn doorlopen is het de bedoeling dat de sloop begin 2017 start. Mensen wonen er straks niet meer, maar voor de dieren die er huizen worden voorzieningen gemaakt waardoor ze kunnen blijven.

Het landbouwgebruik van de Oude Willem gaat terug tot het begin van de twintigste eeuw. Rond 1910 begon de N.V. Ontginningsmaatschappij met de ontginning van 'Het Oude Willemsveld' als deel van het Dieverveld. De woeste (heide)gronden zijn volgens een planmatige aanpak ontgonnen tot grasland. Het resultaat was een strakke blokvormige verkaveling waarbij langs de Tilgrupsweg en de Oude Willemsweg op regelmatige afstand boerderijen gebouwd zijn. Enkele van deze ontginningsboerderijen – de stallen en in een aantal gevallen ook het woonhuis – verdwijnen nu.

Huismus, kerkuil en dwergvleermuis

Een eerdere gedachte om de boerderijen te laten 'ruïneren' is verlaten. De mystieke ruïne Uilenhorst – een kilometer verderop in het Prinsenbos – blijft daarmee de enige in zijn soort in de omgeving. Dat betekent dat zonder verdere maatregelen de dieren die in en rond de boerderijen leven hun woonplaats kwijt zouden raken. Het uitgevoerde flora- en faunaonderzoek heeft laten zien dat onder andere huismussen, dwergvleermuizen en een kerkuil er hun leefgebied hebben. Om deze soorten een blijvend huis te bieden plaatst bureau Eelerwoude voorzieningen. André Verhoef van Eelerwoude: "In totaal gaat het om 24 systeemkasten voor huismussen, 24 platte kasten voor vleermuizen en een kerkuilenkast. De meeste zijn intussen geplaatst, ruim voor de sloop. Het geeft vogels en vleermuizen de tijd om de kasten te vinden. Komend jaar gaan we zien of de dieren ze inderdaad al direct in gebruik nemen."

Boeiende gesprekken tijdens Veldsymposium *LIFE Going up a level*

Zo'n zestig mensen stapten 16 september op de fiets tijdens de tweede editie van het Veldsymposium *LIFE Going up a level* in het Nationaal Park Drents-Friese Wold. Heerlijk nazomerweer droeg bij aan een geslaagde middag. Onderweg ontmoetten de fietsers op zeven locaties deskundigen van Waterschap Drents-Overijsselse Delta, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Het Drentse Landschap, Blauwe Brigade, Provincie Fryslân en Maatschappij van Weldadigheid.

Van Boschoord tot Oude Willem

De deskundigen lieten de deelnemers onderweg meekijken naar de huidige kenmerken van het landschap en gaven uitleg over doelen en maatregelen van het LIFE-project. Met als rode draad het tegengaan van verdroging kwamen onder andere aan bod de inrichting van de Oude Willem, het experiment uitmijnen, vlinderreservaat Doldersummerveld,

beekherstel Vledder Aa en de ontwikkeling van droge en natte heide op het Wapserveld en op landgoed Boschoord. Op alle locaties ontstond zo een boeiend gesprek. De deelnemers waren enthousiast, al toonde een enkeling zich ook ongeduldig: 'Wanneer gaat er nou echt iets beginnen?' Een aanmoediging voor de projectorganisatie om de planvoorbereiding slagvaardig af te ronden, zodat in 2017 de veranderingen echt zichtbaar worden.

'Hopelijk leiden alle inspanningen tot een vitaal landschap'

Het project Dwingelderveld is op een haar na klaar. Naast enkele puntjes op de i staat nog open het herstel van een goede afvoer van het oppervlaktewater rond het ecoduct. Ik hoop dat we dat op korte termijn kunnen afwikkelen.

De afwerking van de subsidies, de belastingen en de (financiële) verantwoording is nog wel een hele klus. Maar alle tekenen wijzen op een goede afloop binnen de gestelde financiële kaders. Ik kan u nauwelijks uitleggen hoe ingewikkeld, precies en tijdrovend dat allemaal is. Voor de medewerkers in allerlei diensten die hiervoor zorgen past een groot compliment.

De verbetering van de waterhuishouding en agrarisch-toeristische structuur van het zuidelijk deel van Spier-Moraine kunnen we helaas niet afronden. Draagvlak, prioriteitstelling van de verschillende instanties en financiën bleken vooralsnog een te grote drempel. De afronding van dit project valt samen met het afscheid van Jaap van Roon. Hij was de onvermoeibare en samenbindende project-leider. Wij hebben hem met veel respect en dankbaarheid alle goeds gewenst voor zijn pensionadobestaan.

De toekenning van de Harry de Vroome-penning, een tweejaarlijkse waarderingsprijs voor landschappelijke inpassing in Drenthe, aan het ontwerp van de geluidswal en het ecoduct was een kers op de taart.

In de Oude Willem is het werk nu echt begonnen. Het proces van uitmijnen om overvloedige fosfaten uit de voormalige landbouwgebieden te minimaliseren, is als experiment van start gegaan. Daarover leest u in deze Veldwijzer meer.

Een grote uitdaging voor de komende periode is het ontwerp voor de toekomstige inrichting van de Oude Willemsweg. De functies in de toekomst moeten met elkaar verenigd worden, maar dat is nog niet gemakkelijk. We hebben beloofd het schetsontwerp met de aanwonenden te bespreken; waarschijnlijk wordt dit eind dit jaar of begin volgend jaar.

Al met al maken we voortgang met de inrichting van onze Nationale Parken Dwingelderveld en Drents-Friese Wold. Hopelijk leiden alle inspanningen tot een vitaal landschap, waarin de flora en de fauna, maar ook de bewoner en de bezoeker tot in lengte van jaren gedijen.

Willem Urlings, voorzitter bestuurscommissies

Breed aanbod natuureducatie in Nationale Parken

*‘Vreugde hebben in observeren en begrijpen is de mooiste gift van de natuur.’
Albert Einstein*

Wie op jonge leeftijd veel in aanraking komt met de natuur, zal er later meer om geven. Natuureducatie is dan ook een van de pijlers onder de Nationale Parken wereldwijd. Ook de Nationale Parken in de Drents-Friese grensstreek hebben een breed aanbod aan vormen van natuureducatie, aangeboden door verschillende organisaties. Veel activiteiten worden ondersteund door deskundige vrijwilligers die hiervoor een specifieke training hebben gevolgd. Bij al deze activiteiten is leren door zelf ontdekken, buiten in de natuur, de leidraad. Een overzicht.

Bos Natuurlijk

Bos Natuurlijk is een jaarlijkse happening in het najaar. Elk jaar wordt een aantal basisscholen uit Drenthe in het Drents-Friese Wold uitgenodigd, om kinderen kennis te laten maken met echte natuur. De bedoeling is om op de duur alle basisscholen uit Drenthe een keer te ontvangen. De dag is zo opgezet dat kinderen een echte natuurbeleving opdoen die hun nog lang zal heugen. Soms struinen kinderen wel drie uur lang in het bos, want struinen mag op deze dag. De leerlingen ontmoeten in het bos deskundigen van verschillende natuurbeschermingsorganisaties.

Lesprogramma Natuurpad

Natuurpad is een nieuw lesprogramma voor groep 7 en 8 van het basisonderwijs. In september is de pilot geweest in het Holtingerveld. De bedoeling is om het programma jaarlijks aan te bieden. Dit programma is ontwikkeld door IVN Noord, Oriënteringsclub HOC '93 en SportDrenthe, met medewerking van de beweegcoaches uit de gemeente

Westerveld en vrijwilligers van IVN Westerveld. Onderdelen van het Natuurpad zijn natuureducatie en natuurbeleving, oriëntatie met kaarten en kompas en gezonde leefstijl.

Scholen voor Duurzaamheid

Scholen voor Duurzaamheid laat jongeren uit het voortgezet onderwijs advies uitbrengen over actuele processen in het gebied. In het Drents-Friese Wold gaan leerlingen van het Stellingwerfcollege uit Oosterwolde er jaarlijks op uit om onderzoek te doen naar hoe bepaalde vraagstukken het beste kunnen worden aangepakt. Zo keken de leerlingen afgelopen september naar de effecten van uitmijnen in Oude Willem (zie artikel over uitmijnen in deze Veldwijzer). Ook voor andere scholen bestaat de mogelijkheid om aan het programma mee te doen.

Natuurspeurderstochten

Voor het basisonderwijs zijn twee Natuurspeurderstochten opgezet: een met als startlocatie het Holtveen in het Dwingelderveld en een vanuit de schaapskooi in Doldersum in het Drents-Friese Wold. De klas gaat op pad met rugtassen waarin opdrachten zitten en alle materialen die nodig zijn voor onderzoekjes onderweg.

Aanbod Het Drentse Landschap

De schaapskudde in Doldersum wordt vooral in de lammetjestijd en rondom het schaapscheren bezocht door groepen jonge kinderen van bijvoorbeeld de peuterspeelzaal, de onderbouw van de basisschool, naschoolse opvang, etc. Op verzoek kan hier een lammetjespad met

opdrachten aan gekoppeld worden. Vooral voor de middenbouw van de basisschool is er een fietsspeurtocht aan de hand van het boekje *Schaap in de Kar*.

Meer informatie bij Het Drentse Landschap, (0521) 287181.

Aanbod Buitencentrum Appelscha (Staatsbosbeheer)

Voor scholen zijn er vanuit het Buitencentrum diverse mogelijkheden in het Drents-Friese Wold. De meeste activiteiten zijn ook voor gezinnen geschikt en nagenoeg het hele jaar door beschikbaar. Hier starten onder meer:

- Kabouterpad (3-6 jaar)
- Diervriendjespad (3-6 jaar)
- Paddenpad (7-12 jaar)
- Excursie met de boswachter (4-12 jaar)
- Aan het werk met de boswachter (10-12 jaar)

Voor afspraken en prijsopgave kan men terecht bij de balie van het Buitencentrum: (0516) 464020.

Aanbod Bezoekerscentrum Dwingelderveld (Natuurmonumenten)

Ook het Bezoekerscentrum Dwingelderveld biedt een scala aan activiteiten voor zowel schoolklassen als gezinnen, zoals:

- Brammetje het lammetje (groep 1 en 2; april-juni)
- Dierenmanieren (groep 3, 4 en 5)
- Big five (groep 5 en 6, mei/juni); de 'grote vijf' zijn ree, adder, das, kraanvogel en schaaap
- Woeste Gronden (groep 6, 7 en 8)
- Strobbebos (groep 6, 7 en 8)
- Dinus Dwingelderveld avontuur (groep 6, 7 en 8)

Een excursie begeleid door een gids van Natuurmonumenten kan worden aangevraagd. Informatie: Bezoekerscentrum Ruinen, (0522) 472951.

IVN ondersteunt onderwijs

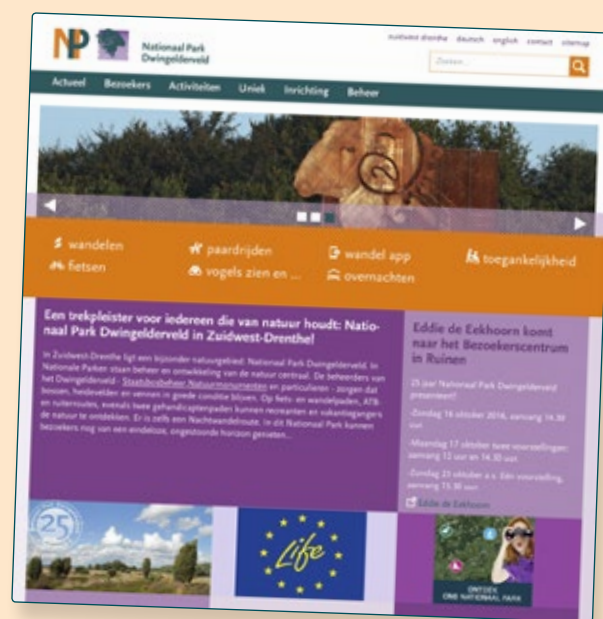
De gemeenten De Wolden en Westerveld zijn aangesloten bij aan het onderwijsnetwerk Drenthe van IVN. Leerkrachten uit de regio kunnen hierdoor meedoen met instructiebijeenkomsten en er worden specifieke natuureducatieve activiteiten en natuuronderwijslessen georganiseerd. De samenwerking met de deskundige vrijwilligers scheelt de leerkracht veel tijd.

Voor extra ondersteuning bij het natuuronderwijs op scholen biedt IVN cursussen aan zoals *Natuurouders*, *Schoolgidsen* en *Jeugdbegeleider*. Voor de scholing van vrijwilligers in kennisoverdracht is er de *Natuurgidsenopleiding*. In januari 2017 start in het Bezoekerscentrum Dwingelderveld een nieuwe Natuurgidsenopleiding, georganiseerd door de IVN-afdelingen Westerveld en Hogeveen en de Natuurvereniging Zuidwolde.

Zie ook de websites van de Nationale Parken: www.np-dwingelderveld.nl en www.np-drentsfriesewold.nl

Nieuwe websites en digitale nieuwsbrieven

De websites van de Nationale Parken waren alweer acht jaar oud. Dat betekende dat het opnemen van bijvoorbeeld Facebook- of Twitterberichten ingewikkeld was. Bovendien was er behoefte aan een frisse nieuwe uitstraling. Afgelopen zomer zijn de websites van Holtingerveld, Dwingelderveld en Drents-Friese Wold daarom in een nieuw jasje gestoken. De webadressen zijn gelijk gebleven, maar wellicht werken de 'favorieten' op je computer niet meer, omdat die naar subpagina's van de oude sites verwezen (zie voor de URL van de websites de achterpagina van Veldwijzer). Behalve een nieuwe lay-out is er voor bewoners en ondernemers nog iets veranderd. De websites van de drie natuurgebieden zijn meer gericht op de doelgroep 'bezoeker'. Informatie over bijvoorbeeld vergaderingen, wijzigingen bestemmingsplan of onderzoeksresultaten vind je voortaan op www.regionaallandschap-drenthe.nl. Vanaf de websites van de drie natuurgebieden kun je ook klikken op 'zuidwest drenthe' rechtsboven op de pagina. De informatie over het project LIFE Going up a level is vanaf de site van het Drents-Friese Wold op te vragen via het hoofdmenu.

Digitale nieuwsbrieven

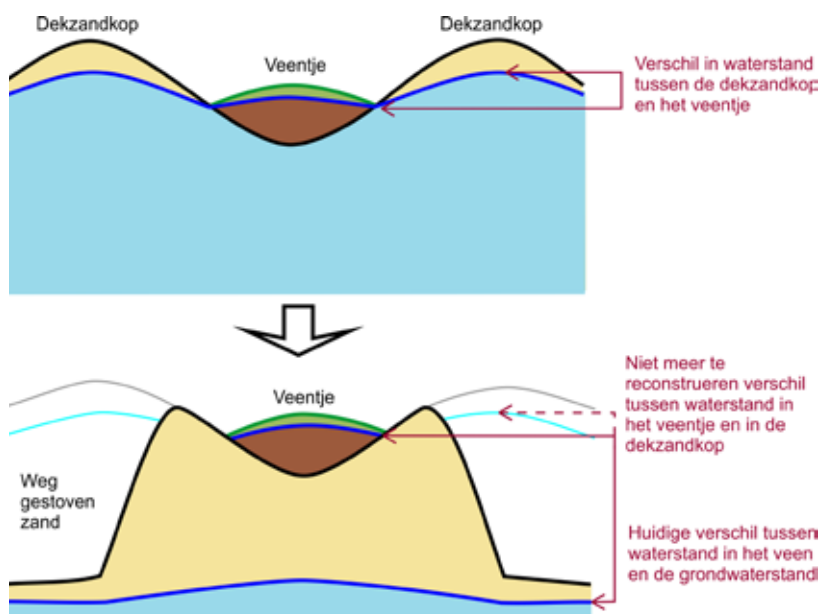
Wil je op de hoogte blijven van actuele informatie in het gebied zonder steeds zelf op de website te hoeven kijken, dan kun je een abonnement nemen op de digitale nieuwsbrieven. Abonnees van de digitale nieuwsbrieven van het Dwingelderveld en Drents-Friese Wold via de oude site zijn automatisch overgezet naar de nieuwe site. De nieuwsbrieven verschijnen onregelmatig, maar gemiddeld vijf à zes keer per jaar. Je kunt je inschrijven voor de nieuwsbrief op de websites van de drie gebieden via het menu 'Bezoekers', 'Digitale nieuwsbrief'. Op de site www.regionaal-landschap.nl kun je je inschrijven voor een nieuwsbrief onder 'Bewoners', en ondernemers kunnen zich inschrijven voor de nieuwsbrief speciaal voor ondernemers. Wil je de nieuwsbrieven later niet meer ontvangen, dan kun je je net zo gemakkelijk weer uitschrijven.

Hans Salverda wijst op bijzonder aardkundig fenomeen

Plateauduinen: laagtes die heuvels werden

In en rond het Drents-Friese Wold zijn veel heuvels te vinden, denk maar aan de Kale Duinen bij Appelscha en Berkenheuvel bij Diever. Veel daarvan zijn ontstaan door de grote zandverstuivingen van de achttiende en negentiende eeuw: het bekende verhaal van overbegrazing van de heide. Maar sommige heuvels hebben een heel andere oorsprong; ze zijn ook veel ouder. Duizenden jaren oud zelfs! Dit zijn de zogeheten plateauduinen of fortén. Oud-bodemkundige en landschapsgids Hans Salverda uit Zorgvlied neemt mensen er graag mee naartoe om erover te vertellen.

Uit: Baaijens e.a. 2011

Vandaag neemt Salverda ons mee naar de Schaopedobbe bij Elsloo. Daar tekenen zich in de heide twee verhogingen naast elkaar af, beide met een tientallen meters lange, opvallend steile wand van zo'n twee à drie meter hoog. Tegen een van die wanden heeft beheerder It Fryske Gea een trapje geplaatst voor de wandelaar. Die kijkt na de klim uit over een plateau met in het midden een ven: de Schaopedobbe waaraan het hele gebied zijn naam dankt. De waterspiegel van het ven is duidelijk hoger dan het maaiveld van de heide buiten het plateau. Salverda vertelt: "Over het ontstaan doen veel verhalen de ronde. Zo zou er een bron zijn. Dat klopt niet: er zit juist een ondoorlatende laag onder het ven, die voorkomt dat het water wegzakt."

Veen hield stand

In werkelijkheid is dit een schoolvoorbeeld van een plateau-duin, en het ven verwijst rechtstreeks naar de ontstaansgeschiedenis. "Het huidige plateau was oorspronkelijk een vochtige laagte, waarin veen groeide. In een periode van zandverstuivingen werd het omringende zand weggeblazen, maar de wind kreeg geen vat op het vochtige veen, waardoor dit bleef staan en de laagte veranderde in een heuvel." Een omkering van het reliëf dus, die ook het bestaan van het buurplateau, de Zwarte Barg, verklaart. "Als je in zo'n heuvel gaat boren, weet je snel of je inderdaad met een plateau-duin te maken hebt: op een diepte vanaf een kleine meter vind je veel organische stof en resten veen. Daarvan kun je de ouderdom bepalen en zo is gebleken dat het veen aan de onderkant van de plateau-

duinen zo'n zesduizend jaar oud is. Ze zijn dus ontstaan door zandverstuivingen in die tijd."

Mountainbikeroute

Op veel meer plekken in en rond het Drents-Friese Wold zijn plateau-duinen te vinden. Ze zijn vaak te herkennen aan de steile rand. Twee duidelijke voorbeelden liggen aan de zuidrand van de Kale Duinen, nog net in het bos en vlak langs de weg naar Wateren. "De mountainbikeroute gaat eroverheen", wijst Salverda. Lekker klimmen en dalen natuurlijk, zulke wanden. Verder zijn ze te vinden in Boschoord, bijvoorbeeld tegenover de ingang van het wandelpad naar de 'Poolse' uitkijktoren. En veel heuvels in Berkenheuvel zijn plateau-duinen. "Op de hoogtekaart vallen ze op door hun cirkelvormige tot ovale vorm."

Een bijzonder aardkundig fenomeen, waar we vanaf nu niet meer achteloos aan voorbijgaan.

Dennenorchis - HD

Orchideeën in opmars

Orchideeën zijn een soort kwaliteitszegel voor natuurgebieden: hun aanwezigheid is een teken dat het met de omstandigheden en het beheer ter plekke goed zit. Wat dat betreft is er dit jaar goed nieuws te melden. Zo werden zowel in het Holtingerveld als in het Drents-Friese Wold nieuwe groeiplaatsen ontdekt van de dennenorchis. Dat is een orchidee van oude grove-dennenbossen, die bijna uitgestorven was maar aan een comeback bezig lijkt. Bij de twee groeiplaatsen in het Holtingerveld werd ook de zeldzame dennenwolfsklauw ontdekt. In het recent herstelde beekdal van de Vledder Aa stond een welriekende nachtorchis prachtig te bloeien. De bloemen van deze plant geuren vooral 's nachts heerlijk om insecten te lokken, die voor de bestuiving zorgen. Voor het Drents-Friese Wold was deze soort nieuw en dat geldt ook voor de gevlekte orchis die elders in het gebied 'opdook'.

Blotevoetenpad Drents-Friese Wold krijgt opknopbeurt

Het Blotevoetenpad bij het Buitencentrum Drents-Friese Wold krijgt een opknopbeurt en wordt uitgebreid met een stoere speelplaats en een duurzame voetenwasplaats, zodat het pad nog leuker en leerzamer wordt. Via het Buitenfonds, een onafhankelijke stichting die geld werft voor projecten in natuurgebieden van Staatsbosbeheer, is het benodigde bedrag binnen. Staatsbosbeheer bedankt alle donateurs voor hun bijdrage. In 2017 hopen de medewerkers

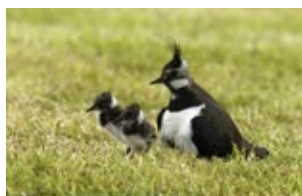
van het Buitencentrum weer veel bezoekers op blote voeten te ontvangen!

Natuurbrug steeds soortenrijker

Het ecoduct bij het Dwingelderveld ontwikkelt zich al tot een echt natuurgebied. De bodem raakt begroeid met allerlei soorten planten, waaronder bijzondere soorten als liggende vleugeltjesbloem, blauwe knoop, klokjesgentiaan en twee soorten zonnedauw. Onderzoekers vonden een spinnetje dat nieuw is voor Nederland. Het heeft de naam zompwevertje gekregen. De camera's op de natuurbrug hebben inmiddels ree, vos, das, bunzing, marter, muis, grauwe gans, nijlgans en levendbarende hagedis geregistreerd. In de poelen zitten al poelkikkers en zetten verschillende soorten libellen hun eitjes af, waaronder de keizerlibel. Er zijn al diverse soorten vlinders aangetroffen, waaronder icarusblauwtje, zwartsprietdikkopje, vuurvindertje, dagpauwoog, atalanta en bont zandoogje.

Goed vogeljaar Dwingelderveld

Het Dwingelderveld kende dit jaar een goed broedvogelseizoen. Er werden bijvoorbeeld nog nooit zo veel territoria van watersnip (liefst 42) en grauwe klauwier (15) vastgesteld. In de dit jaar goed onderhouden oeverwaluwand werden 112 nestpijpen geteld.

Kievit - Saxifraga - Piet Munsterman

Nieuwe broedvogelsoorten in het gebied waren ijsvogel (meteen twee paar), middelste bonte specht en kortsnavelboomkruiper. De roodhalsfuut was met twee paren vertegenwoordigd, die respectievelijk één en drie jongen grootbrachten. Opvallend zijn de ontwikkelingen in het Noordenveld. Van verschillende weidevogelsoorten zijn de aantallen na de herinrichting hoger dan daarvoor, met

AH

als opvallendste voorbeelden kievit (van maximaal 10 paar in 2008-2010 naar 34 in 2014-2016), tureluur (van 3 naar 13) en veldleeuwrik (van 25 naar 44). Wat niet-broedvogels betreft waren er opvallende waarnemingen van onder andere zwarte ibis (mei en september), ralreiger (juni) en rosse franjepoot (september). Deze soorten lokten tientallen vogelaars naar het Nationaal Park. Dat deed ook de slangenarend die hier bijna drie maanden vrijwel dagelijks te zien was. Overigens zijn er nog nooit zo veel gladde slangen in het Dwingelderveld gezien als dit jaar. Onderwijl trokken de adders veel bekijks op de bekende plaatsen. De slangenarend heeft dus bij lange na niet alle slangen opgepeuzeld...

Brede geelgerande waterroofkever

De brede geelgerande waterroofkever is een sterk bedreigde diersoort. Een paar vennen in het Holtingerveld zijn de enige plekken in Nederland waar deze indrukwekkende kever nog met zekerheid voorkomt. Afgelopen voorjaar is hier in opdracht van de provincie, het Rijk en Natuurmonumenten onderzoek uitgevoerd naar de levenswijze van de soort, om erachter te

Brede Geelgerande Waterroofkever - HD

komen wat er nodig is om de kwetsbare populatie te behouden en te herstellen. Het onderzoek heeft onder meer uitgewezen dat een vaak gebruikte herstelmaatregel voor vennen, het terugdringen van bosranden en opslag, desastreus kan uitpakken. Daardoor kunnen namelijk de kokerjuffers, het enige voedsel voor de keverlarven, verdwijnen. De onderzoekers vermoeden dat er ook in het Dwingelderveld en het Drents-Friese Wold nog kleine populaties van de kever te vinden zijn. Om hier meer over te weten te komen en om nauwkeuriger inzicht te krijgen in het vereiste beheer, krijgt het onderzoek komend jaar een vervolg.

Nieuw blog Drents-Friese Wold

Het blog van de boswachters van Staatsbosbeheer in het Drents-Friese Wold is vernieuwd. Met de heldere uitstraling nodigt het uit om gelezen te worden. Neem eens een kijkje voor de laatste nieuwtjes uit de natuur op www.boswachtersblog.nl/drentsfriesewold

Groen licht voor Poort Holtingerveld

Op 22 september 2016 heeft de gemeenteraad van Westerveld groen licht gegeven voor de wijzigingen in het bestemmingsplan van de Toegangspoort. Dit betekent dat de bouw van het informatiecentrum met beperkte horeca kan beginnen. Het ontwerp is in al getoond Veldwijzer 2 van 2015; je kunt dit nummer nog digitaal terugzien op www.holtingerveld.nl. Op deze

Sprokkelwark

website kun je in de loop van het winterseizoen ook de vorderingen van de bouw en meer informatie over de routes vinden.

Nieuwe uitkijktoren Bosberg

Op 14 oktober is de nieuwe uitkijktoren op de Bosberg bij Appelscha feestelijk geopend. Landschapsarchitect Frans Beune uit Assen ontwierp de fraaie toren, een reusachtige dennenboom van 33 meter hoog. De toren vervangt de in 1907 gebouwde oude uitkijktoren, de Belvédère, die niet meer aan de eisen van deze tijd voldeed. Bezoekers hebben vanaf de uitkijktoren een weids uitzicht; bij helder weer zijn Groningen en

Leeuwarden te zien. Op de brede trappen kan men elkaar passeren en er is een lift voor wie niet in staat is de klim te maken. Bijzonder is dat op deze plek een reusachtige, vierhonderd jaar oude ondergrondse eik leeft. De drie toppen van de eik zijn bekend bij vele omwonenden. Over de boom doen oude volksverhalen de ronde. Het is aan de Historische Vereniging Appelscha te danken dat er onderzoek naar de oude eik is uitgevoerd en dat de mythische boom de aandacht krijgt die hij verdient.

Vernieuwde Natuurpoort Spier geopend

Op 13 juli is Natuurpoort Spier feestelijk geopend. Deze toegangspoort van het Nationaal Park Dwingelderveld, de meest directe toegang vanaf de A28, is in de afgelopen jaren stapsgewijs heringericht. Daardoor is het voor bezoekers nog aantrekkelijker geworden de auto hier neer te zetten, zich te oriënteren en een van de vele routes te kiezen die hier beginnen. Sinds 1999 lag hier al een parkeerplaats en stond er een eenvoudige informatiekiok van Staatsbosbeheer, het zogenoemde Oriëntatiecentrum. Die kiosk heeft een paar jaar geleden plaatsgemaakt voor de veel ruimere, smaakvol ingerichte Boslounge, geëxploiteerd door Van der Valk Spier. Vervolgens was de omgeving aan de beurt. De toegangsweg naar de parkeerplaats, die met een boog langs het centrum liep, is vervangen door een kortere rechtstreekse

toegang. De ruimte die vrijkwam is gebruikt voor een kinderspeelplek in vorm van een zandverstuving met een waterspeelplaats en houten dieren. De speelplek sluit mooi aan op het terras van de Boslounge. Het grasveldje voor de Boslounge is vervangen door heide. De volgende stap is de aanleg van een speelbos voor kinderen. Net voorbij de Boslounge is aan de andere kant van de weg een aparte parkeerplaats voor paardentrailers aangelegd, waar men paarden veilig kan uitladen en rechtstreeks het gebied in kan leiden.

Dwingelderveldlezingen

Het Nationaal Park Dwingelderveld houdt al sinds 2005 lezingen in het bezoekerscentrum. Ook in het winterseizoen 2016-17 staan lezingen op het programma. Op donderdag 23 februari spreekt prof. Michel Haring over communicatie tussen planten en dieren. Grote belangstelling wordt verwacht voor de lezing van donderdag 23 maart. Dan komt schrijver en journalist Koos Dijksterhuis 'een leuk verhaal' houden over de natuur in Nederland. Dijksterhuis is onder meer bekend van zijn dagelijkse Natuurdagboek in dagblad Trouw en zijn radiocolumn voor Vroege Vogels. Recent verscheen van hem het boek De spreeuw. Wie deze of een van de andere Dwingelderveldlezingen wil bijwonen, kan zich aanmelden via www.natuurmonumenten.nl

Buitencentrum Drents-Friese Wold
Terwisscha 6a
8426 SJ Appelscha
(0516) 464020

Bezoekerscentrum Dwingelderveld
Benderse 22
7963 RA Ruinen
(0522) 472951

Poort Holtingerveld
Van Helomaweg 14
7971 PX Havelte
Tel. 0521-342155

Websites

www.np-drentsfriesewold.nl
www.np-dwingelderveld.nl
www.holtingerveld.nl
www.regionaallandschap-drenthe.nl

Twitter

@NationaalParkDF
@Dwingelderveld
@BCDwingeldervld
@NaarBuiten_DFW

Facebook

www.facebook.com/gastherendfw
www.facebook.com/dwingelderveld

Instagram

[bezoekerscentrumdwingelderveld](https://www.instagram.com/bezoekerscentrumdwingelderveld)

Colofon

Redactie

Henk van den Brink (eindredactie),
Hans Dekker, Nico Driessen, Mariet
Keuning, Hans Kruk, Sonja van
der Meer, Arthur Schepel, Catrien
Scholten en Axel Wiewel

Redactieadres

Secretariaat Regionaal Landschap,
Postbus 122, 9400 AC Assen
(0592) 36 55 55
dwingelderveld@drenthe.nl
drents-friese-wold@drenthe.nl

Foto's

Hans Dekker (HD), Albert Henckel
(AH), Axel Wiewel (AW) e.a. (zie
vermelding bij foto)

Grafische vormgeving

Grafische Diensten, provincie Drenthe

Veldwijzer

Veldwijzer is een periodieke uitgave met nieuws en achtergronden van Nationaal Park Drents-Friese Wold, Nationaal Park Dwingelderveld en Oerlandschap Holtingerveld. Het blad verschijnt twee maal per jaar, wordt huis aan huis bezorgd rond de gebieden, en is verkrijgbaar in de bezoekerscentra van Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer.

Opplage: 21.000.

© Stuurgroep Regionaal Landschap Drents-Friese grensstreek.

Teksten van dit informatiebulletin mogen gebruikt worden voor niet-commerciële doeleinden, onder vermelding van de bron.

TOREN BOSBERG
WILLEM OOSTERLOO